

Nr 23

Allmänna beredningsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner dels om en snabb översyn av folktandvården och dels om rätt för viss ungdom till förtursbehandling vid folktandvården.

I de likalydande motionerna I: 61 av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.* och II: 64 av fröken *Karlsson m. fl.* hemställs, att riksdagen måtte besluta att uppdraga åt Kungl. Maj:t att låta föranstalta om en snabb översyn av folktandvården, särskilt i de hänseenden som i motionerna anförts. I motion I: 18 av herr *Hansson* hemställs, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i gällande författning, att ungdom i åldern 16—19 år skall med förtursrätt behandlas vid folktandvårdspoliklinikerna. Motionerna har hänvisats till allmänna beredningsutskottet, som upptagit dem till samtidig behandling.

I motionen I: 61 och II: 64 anföres, att förhållandena inom folktandvården inger bekymmer. Orsaken är främst att söka i det stora vårdbehovet och bristen på tandläkare. Dessutom bör organisationen kunna göras mera ändamålsenlig.

Vården bör byggas upp planmässigt. Principiellt bör sålunda i en första etapp barn- och ungdomstandvården successivt uppbyggas. Först när resultat visat sig i form av minskad kariesfrekvens och minskat behov av reparativ tandvård kan tid bli övrig för vård åt vuxna. Att de vuxna måste sättas i efterhand är beklagligt men kan fullt motiveras. Barntandvården befinner sig emellertid i en kritisk situation, beroende på de stora barnkullarna under 40-talet, barnens försämrade tandtillstånd, bristen på tandläkare m. m. Behandlingstiden för barn- och ungdomstandvård bör därför utökas genom att särskilt tandvården för 16—19-åringar ges företräde under den behandlingstid, som är tillmätt för vuxna.

Rekryteringen av tandläkare bör underlättas bl. a. genom att den kvinnliga arbetskraften tillvaratages. 1946 års folktandvårdssakkunniga framlade förslag om ordnade deltids- och s. k. avkortade heltidstjänster inom folktandvården. Förslaget vann inte gehör, vilket försämrat möjligheterna att reglera arbetstiden. De senast antagna bestämmelserna torde medföra ökade svårigheter för rekryteringen av tandläkare till folktandvården. Arbetstidsfrågorna bör därför ånyo upptagas till skyndsam behandling.

Det administrativa arbetet är tidskrävande och bör kunna rationaliseras, så att ökad tid kan anslås för det egentliga tandvårdsarbetet.

I motion I: 18 tas samma problem upp angående förtursrätt som i de

ovan refererade motionerna. Väntetiden vid folktandvårdspoliklinikerna uppgår ofta till 2—3 år. Äldre årgångar av skolbarnen hinner inte få erforderlig tandvård, varför det är angeläget, att den ungdom, som slutat sin skoltandvård, får förtursrätt i likhet med mödrahjälpssklientelet.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från medicinalstyrelsen, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet och Sveriges tandläkarförbund.

Medicinalstyrelsen hänvisar i fråga om förtursrätt för viss ungdom till tidigare utredningar och yttranden, däri vårdens utsträckning till 19-årsåldern förordats. Styrelsen anser att frågan är av den vikt, att den ånyo bör övervägas av sakkunniga. Likaledes anser styrelsen, att förslaget om inrättande av avkortade heltidstjänster ånyo bör prövas, framför allt för underlättande av rekryteringen av tandläkare till barntandvården. Även frågorna i övrigt rörande arbetstiden behöver ytterligare utredas för att förhållandena skall bli tillfredsställande. Styrelsen följer fortlöpande redovisningssystemet men anser, att frågan om en rationalisering lämpligen bör prövas vid en översyn av folktandvårdsförfattningarna.

Styrelsen tillstyrker utredning.

Landstingsförbundet anser visserligen att barn- och ungdomstandvården måste tillmätas stor vikt men kan ej medverka till att vuxentandvården skulle tas bort ur folktandvårdens program. De faktiska förhållandena, särskilt i Norrland, har tvingat folktandvården att i viss utsträckning ta hand även om det vuxna klientelet. Förbundet anser dock att man kan diskutera vilka möjligheter som föreligger att utöka barntandvården och bereda ungdomstandvården förtursrätt.

Förbundet vitsordar att det råder brist på tandläkare och föreslår, att ytterligare en tandläkarhögskola kommer till stånd. För att bättre kunna tillvarata de kvinnliga tandläkarnas arbetskraft bör på nytt övervägas, huruvida icke deltidstjänstgöring i större utsträckning bör möjliggöras. Däremot föreligger icke anledning att ånyo utreda frågan om arbetstidens längd.

Landstingen har ständigt sin uppmärksamhet riktad på tandläkarnas administrativa arbete. Författningarnas utformning har emellertid skapat vissa svårigheter, varför en förenkling vid lämpligt tillfälle bör övervägas.

Stadsförbundet anser icke, att tandläkarnas tjänstgöringsförhållanden och arbetstider är sådana att en översyn av folktandvården i dessa hänseenden är påkallad. En översyn av folktandvårdens författningsbestämmelser synes däremot motiverad. Till frågan om förtursrätten är förbundet icke berett att ta ställning.

Tandläkarförbundet hänvisar till att dess tidigare inställning till frågan

om förtursrätt är densamma som motionärernas. Förbundet vidhåller denna inställning. I första hand måste man tillgodose barn- och ungdomsvården. För erhållande av förtursrätt bör dock förutsättningarna för att få nedsättning i behandlingsavgifterna vara uppfyllda.

Förbundet instämmer helt i uttalandet i motionerna I: 61 och II: 64 att tjänstgöringsförhållandena för tandläkare i folktandvården icke är tillfredsställande. Frågan bör ånyo upptagas till skyndsam behandling, och förbundet hemställer, att bestämmelserna om arbetstiden får utgå ur författningen.

Förbundet instämmer även i vad motionärerna anfört beträffande det administrativa arbetet.

Förbundet tillstyrker motionerna.

Utskottet. De erinringar, som i motionerna I: 61 och II: 64 riktats mot förhållandena inom folktandvården och som i stor utsträckning vunnit avslutning i yttrandena över motionerna, hänför sig huvudsakligen dels till den bristande balansen mellan det aktuella vårdbehovet och tillgången på tandläkare och dels till de administrativa författningsbestämmelser, som nu reglerar folktandvårdens organisation. Utskottet finner många av olägenheterna med den nu rådande ordningen så beaktansvärda, att en viss översyn av folktandvården bör komma till stånd.

En grundläggande förutsättning för att folktandvården skall kunna fylla sitt syfte är uppenbarligen att antalet utbildade tandläkare ökas och att en tillräcklig del av denna ökning tillföres folktandvården. Som exempel på faktorer som bidrager till att öka folktandvårdens behov av tandläkare kan nämnas att man ursprungligen räknat med att en tandläkare skulle kunna på 1 000 timmar behandla omkring 800 barn men att på grund av framför allt den starkt ökade kariesfrekvensen det genomsnittliga antalet på nämnda tid behandlade nu beräknas ha nedgått till 450. Vad gäller rekryteringen till tandläkaryrket och till folktandvården må erinras om att 1951 års tandläkarkommitté i sitt huvudbetänkande (SOU 1953: 36) framlagt förslag om ökad examination av tandläkare och att kommittén i sin redogörelse till 1954 års riksdagsberättelse förklarat sig senare änna uppta till prövning frågan om lämpliga åtgärder för att den ökade tillgången på tandläkare skall i så stor utsträckning som möjligt komma folktandvården till godo. Utskottet anser sig kunna förutsätta att vissa av de i motionerna framförda synpunkterna på rekryteringsfrågan i detta sammanhang kommer att prövas och att uppdraget för den föreslagna översynen kan i motsvarande mån begränsas.

Utskottet har funnit sig böra fästa särskild uppmärksamhet vid ett spörsmål, som närmare beröres både i motionerna I: 61 och II: 64 och i motionen

I: 18 och som äger nära samband med frågan om folktandvårdens samlade kapacitet, nämligen förtursrätten. Om denna har föreskrifter lämnats i 13 § av kungörelsen angående statsbidrag till folktandvård. Föreskrifterna innebär i huvudsak att under den för annan tandvård än organiserad barn-tandvård anslagna tiden skall med förtursrätt behandlas — förutom akuta fall — de patienter, vilka enligt förordningen om mödrahjälp åtnjuter hjälp till tandvård. I motionerna har bl. a. föreslagits förtursrätt för vissa kategorier barn och ungdom. Frågan om förtursrätt erbjuder självfallet svår-lösta avvägningsproblem — svårare ju mer begränsade folktandvårdens resurser är. Utskottet finner effektiv tandvård för barn och ungdom vara av största vikt men vill understryka angelägenheten av att förbättringar härutinnan icke sker på bekostnad av mödratandvården.

Gällande författningar beträffande folktandvården är till sin huvudsakliga del utfärdade år 1950. Såvitt utskottet kunnat finna, har vissa av de härigenom givna bestämmelserna i praktiken visat sig icke vara helt ändamålsenliga. Utan att här ingå på några detaljspörsmål vill utskottet för-orda att en allmän översyn av författningarna kommer till stånd. En sådan översyn bör givetvis även syfta till sådana ändringar som kan befrämja en utveckling av folktandvården i önskad riktning.

Vidkommande det i motionen I: 18 framförda yrkandet om förtursrätt vid folktandvårdspoliklinikerna för ungdom i åldern 16—19 år vill utskottet framhålla, att spørsmålet uppenbarligen hör hemma bland de frågor som komme att upptagas, därest utskottets förslag om översyn av folktandvården vunne bifall.

Under åberopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

- 1) att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 61 och II: 64 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an-hålla om en snabb översyn av folktandvården, särskilt i de hänseenden som i motionerna anförts, samt

- 2) att motionen I: 18 i den mån den icke kan anses besva-rad genom vad utskottet ovan anfört icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 april 1957

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Wolgast, Persson, Johan, Strandler, Lundström, Svensson, Rikard*, Sörlin, Larsson, Lars, fru Nilsson, herrar Hedström* och Åkesson*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Svedberg, herrar Bark, Nestrup, Andersson i Björkäng*, fröken Wallerius, herrar Carlsson i Huskvarna, Andersson i Ryggestad*, fru Jäderberg och herr Lothigius*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.